

'Siegfried' vs. Hans Van Themsche: Ivo Van Hove regisseert Wagner

Ivo Van Hove (49) regisseert 'Siegfried' in de Vlaamse Opera, het derde deel van Wagners fenomenale vierluik 'Der Ring des Nibelungen'. Dat is niet onopgemerkt voorbijgegaan, al was het maar wegens de controverse die is losgebarsten rond de affiche: een foto van Cho Seung-Hui, de student die dood en vernieling zaaide op de campus van Virginia Tech.

Tijdens de repetities was het proces Van Themsche volop aan de gang. 'Een pijnlijk toeval, maar wel zeer toepasselijk, want eigenlijk had hij net zo goed op de affiche gepast,' zegt Van Hove daarover. 'Ik wou een portret van een jonge moordeenaar, en ik heb gekozen voor die Amerikaan. Maar Van Themsche of de twee schutters van Columbine hadden ook gekund, want in wezen zijn het inwisselbare gevallen: altijd gaat het om jongens, en altijd heeft het iets te maken met het internet of met videogames. Die jongens leven in een virtuele wereld, die ze verwarren met de realiteit.'

'De grenzen van het fatsoen zijn hiermee duidelijk verlegd. Dit is ronduit wansmakelijk!' meldde advocaat Kris Luyckx, die de familie van de vermoorde Oulematou Niangadou vertegenwoordigde. In Gent weigerden sommige werknemers van Clear Channel de affiches op te hangen.

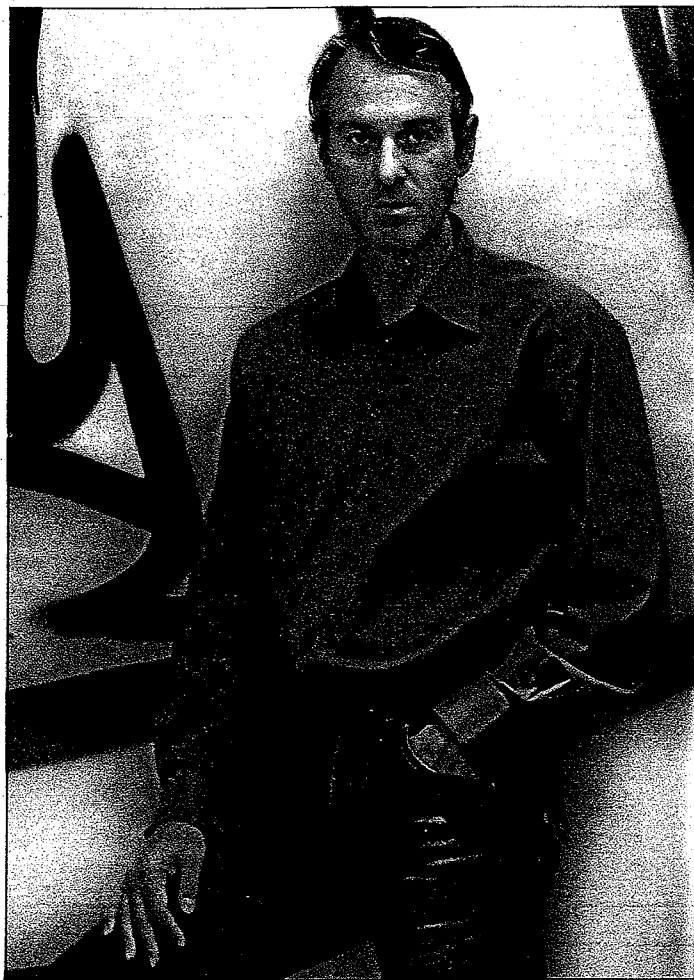
HUMO Deze keer begint het al

HUMO Is Wagner even belangrijk als zijn opera's lang zijn?

VAN HOVE « Ja, want hij heeft voor een keerpunt in de operageschiedenis gezorgd: hij heeft er echt muziektheater van gemaakt. In het operahuis dat hij heeft laten oprichten in Bayreuth is het orkest zelfs niet te zien. Dat kan tellen, als statement. Je weet meteen: het is hem om de zangers op de scène te doen. In de traditionele operahuizen zie je eerst de dirigent, dan het orkest en dan pas de scène. Wagner zette het orkest op zijn plaats: het ondersteunt de zangers.»

HUMO Hoezo ondersteunen? De muziek van Wagner klinkt toch vaak zeer hard en bombastisch?

VAN HOVE « Vaak willen dirigenten Wagner zo groots en gezwollen mogelijk brengen: een muur van geluid waar de zangers dan tegenop moeten gillen. Maar eigenlijk zijn z'n werken op hun best als je ze als kameropera's beschouwt. Herbert von Karajan had dat al begrepen: hij zag in dat je de muziek moet

'Ik wil telkens weer voelen dat ik de belang

voor de uitvoering, maar bij Wagner is de controverse hoe dan ook nooit ver weg. Zelfs mensen die nog nooit één van zijn opera's gezien hebben, hebben een - meestal negatieve - mening over hem.

IVO VAN HOVE « Ja, Wagner wordt snel geassocieerd met heel extreme dingen, zoals racisme. Dat Hitler met hem dweept zal zijn reputatie ook geen deugd gedaan hebben. »

Maar als je de moeite doet om naar zijn werk te luisteren, ben je heel snel van die vooroordelen af. In 'Siegfried' heb je een personage, Mime, waarvan altijd gezegd wordt dat hij een karikatuur is van een jood. Je kan dat erin zien als je dat wil, maar je kan hem ook - en veel beter - anders interpreteren. »

Ik heb me bewust niet bezighouden met de persoon Wagner en al die boeken die over hem geschreven zijn; ik wou me liever op zijn werk concentreren. »

terugtrekken, dat het orkest de zangers niet moet begeleiden, maar één met ze moet zijn. »

HUMO Wat is het grote idee achter de mise-en-scène van 'Der Ring'?

VAN HOVE « Ik wilde een Ring maken voor de 21ste eeuw. De Germaanse mythologie wordt heel vaak opgevoerd als alleen maar een sprookje, maar ik wou echt onderzoeken wat dat werk vandaag voorstelt, wat die symbolen in deze tijd kunnen betekenen. »

Het idee van de Ring, het zoeken naar de almacht, waar vind je dat nu? Dat was echt een zware opdracht, om dat uit te zoeken. Daarbij kwam nog dat we niet wilden uitgaan van cultuurpessimisme, we wilden niet nog maar eens vertellen hoe slecht het wel met de wereld gaat. Want er is bij Wagner een hele positieve onderstroom aanwezig. Over die hoop wilde ik het hebben. »

HUMO En wat is het specifieke

idee achter het derde deel van de Ring, 'Siegfried'?

VAN HOVE « Siegfried is een personage dat de hoop vertegenwoordigt. Hij wordt de Vrije Held genoemd. Maar dat leek me al snel een illusie. Vorig jaar las ik in een artikel dat in embryo's veel van de ziekten die we later zullen krijgen al voorgeprogrammeerd zijn. Een deel van onze lotsbestemming dragen we dus van voor onze geboorte met ons mee. Dat bracht me tot het inzicht dat de Vrije Held eigenlijk niet bestaat. We worden bepaald door onze chromosomen en onze omgeving. Siegfried groeit op bij een soort stiefvader. Hij is bepaald door die afkomst, en ook door zijn ouders, die hij nooit gekend heeft, maar van wie hij wel de chromosomen draagt. »

HUMO Je bedoelt dus dat we ons eigen lot niet in handen hebben?

VAN HOVE « Die idee loopt als een

muzikaal thema door de hele opera: je bent niet jezelf, je bent op zoek naar je vader, je moeder. Siegfried wil zich losscheuren van zijn afkomst, maar tegelijk worstelt hij met het besef dat hij er nooit echt aan kan ontsnappen. »

Allemaal zeer herkenbaar: iedereen wil op een bepaald moment weg van huis, we willen allemaal het gevoel dat we ons leven zelf bepalen, dat we uniek zijn en dat we ons lot in eigen handen hebben. Bij mij heeft het tot mijn 35ste geduurd om te beseffen dat ik, als ik naar mijn vader keek, eigenlijk mezelf zag. Mijn vader is deze zomer gestorven. Zeer vreemd om mee te maken: alsof je jezelf ziet sterven. »

Tweede leven

HUMO Hoe heb je de vaak zware symboliek van Wagner geactualiseerd?

VAN HOVE « We hebben om te be-

ginnen het magische zwaard van Siegfried vervangen. Ik heb me afgevraagd wat dat zwaard betekent, waar het voor staat, en ik ben erbij uitgekomen dat het Siegfried een identiteit geeft, waarmee hij de wereld in kan trekken.

» Ik denk dan na over die symboliek. Wat betekent dat vandaag, het gevoel dat je controle hebt over de wereld? Ik heb op YouTube filmpjes gevonden, die we tijdens de voorstelling ook tonen, waarin je ziet hoe jongeren een chip bij zichzelf inplanten - een identificatiechip. Je kan daar een deur mee open laten gaan als je in de buurt bent, en dat soort dingen. Ook weer: het gevoel dat je controle hebt over de wereld.»

HUMO Die nood aan controle gaat nog verder, want ze eindigt in moord.

VAN HOVE « Het zwaard van Siegfried is zijn identiteit, maar het is ook een moordwapen. In onze voorstelling kan hij met een chip een bom laten ontploffen.

» Men heeft het bij moordpartijen als die van Hans Van Themsche over zinloos geweld, maar voor die jongens is dat geweld absoluut niet willekeurig. De brieven die ze nalaten zijn telkens dezelfde: ze voelen zich uitgesloten, miskend en willen zich wre-

belangstelling voor heb, wat ik lees, wie ik ontmoet, wat me beïnvloedt... Dat zit er allemaal in.»

HUMO Een vraag die veel mensen zich stellen: is kunst eigenlijk geen luxe?

VAN HOVE « Nee, voor mij is het net een absolute voorwaarde voor een gezonde samenleving. We hebben allemaal irrationele tendensen in ons, en duistere kanten. In iedereen zit een moordenaar. Ik geloof dat kunst de ideale manier is om die negatieve krachten te uiten. Kunst is voor mij een soort zuiveringstation.»

HUMO En toch wordt kunst meer en meer in de marge gedrukt. Op televisie komt het bijna niet meer aan bod.

VAN HOVE « Zeer jammer. Je ziet juist dat er de laatste jaren politieke partijen zijn, waarvan Vlaams Belang het meest sprekende voorbeeld is, die hun programma hebben geënt op onze donkere kantjes. Ik heb zelf gevoeld hoe dat in zijn werk gaat toen in Antwerpen de gescheiden huisvuilophaling werd ingevoerd. Plots moest je niet één maar drie vuilniszakken hebben, en dat kostte dus een stuk meer. Het Vlaams Belang ging meteen schreeuwen hoe schandelijk dat wel was, en ik voelde dezelfde reactie... Tot ik mezelf dwong even

VAN HOVE « Jan Fabre, Anne Teresa De Keersmaeker, Wim Vandekeybus en Jan Lauwers: wij werden 'de Vlaamse Golf' genoemd in Nederland. De grote massa kwam stapje voor stapje naar ons kijken. Onze zalen zaten vol, terwijl de gevestigde theaters leegliepen.»

HUMO Wat was er dan zo anders aan de Vlaamse aanpak?

VAN HOVE « Het theater van toen was echt ouderwets. Het vertelde niets: nu eens een klassieke komedie, dan weer een klassieke tragedie, en af en toe iets hedendaags.

» Inhoudelijk hadden wij een totaal andere benadering. Wij schreven zelf onze teksten en werkten nauw samen met beeldende kunstenaars, zoals Guy Cassiers. Wij waren de Fassbinders van het theater, we droegen leren jekkers en hadden lak aan alles. We deden ook ongewone en tegendraadse dingen, zoals neonlampen gebruiken in het decor. De technici weigerden dat, zij wilden alleen maar spots!

» Dat alles anders willen doen, dat kwam ook door Jan Decorte, die toch wel een beetje onze *godfather* was. Hij maakte voorstellingen waar ik niets van snapte, maar die me wel totaal fascineerden.»

HUMO Is het je ambitie om in je

toen Ronald Reagan president was. Er werd toen veel gepraat over het ethisch reveil; ik heb dat later ook meegemaakt in Nederland, met het normen-en-waarden-debat onder Balkenende.»

HUMO Heb je geen zin om eens een echt Belgisch thema aan te pakken?

VAN HOVE « Ik heb ooit iets willen doen over koning Boudewijn, maar dat is er helaas niet van gekomen. Ik vind hem een fascinerende, bijzonder tragische figuur. Een soort shakespeareaanse koning, een asceet. Heel eenzaam ook.

» En dan neemt hij de onwaarschijnlijke beslissing om één dag lang geen koning te zijn, omdat hij de abortuswet niet kan verzoenen met zijn geweten... Die wisselwerking tussen privé en politiek boeit me enorm. Zoals bij Antonius en Cleopatra: hun passionele verhouding heeft de hele klassieke oudheid beïnvloed.

» Er zit veel drama in het leven van Boudewijn: Congo, bijvoorbeeld. En zijn laatste momenten: hij sterft alleen op zijn werkkamer in Spanje. Fabiola roept zijn naam en vindt hem dood...»

HUMO Je bent niet alleen bezig met theater en opera, je maakt ook een film.

rijkste opvoering aller tijden heb gemaakt'

ken. Dat is net zo bij Siegfried: hij kan alleen maar vernietigen. In onze opvoering vlucht hij in een virtuele computerwereld, in games waar hij een *second life* kan leven - dat heb ik bedacht voordat het helaas werkelijkheid is geworden met Hans Van Themsche.

» Op het einde van de opera ontmoet hij Brunnhilde, die symbool staat voor de liefde en met wie hij zich voor het eerst kan verbinden. Met haar beseft hij dat leven ook betekent dat je afhankelijk bent van iemand.»

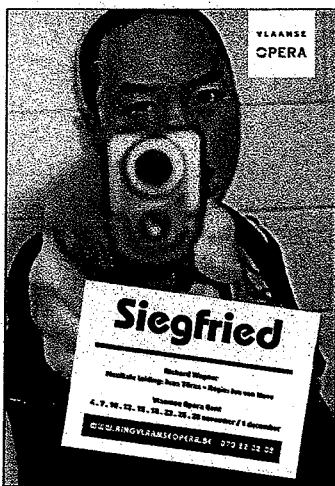
HUMO Hoe kies je eigenlijk de stukken die je wilt opvoeren?

VAN HOVE « Dat is heel, heel moeilijk. Ik wil telkens weer het gevoel hebben dat ik de belangrijkste opvoering aller tijden gemaakt heb.

» Ik beschouw al mijn voorstellingen als een gemaskeerde biografie: hoe ik in het leven sta, waar ik op een bepaald moment

na te denken. Helaas zetten heel wat mensen die stap niet.»

HUMO Jij hebt je carrière bijna volledig in het buitenland, in Nederland, gemaakt. Hoe werd er gereageerd op jullie eerste voorstellingen in Nederland, begin jaren tachtig?

theaterwerk verder te gaan met de actualisering van de klassiekers, zoals je onder meer met Shakespeare en Molière hebt gedaan?

VAN HOVE « Ik ga het de laatste tijd meer zoeken bij de filmklassiekers. Ik heb altijd gehouden van 'Rocco e i suoi fratelli', een Italiaanse zwartwitfilm van Visconti, met Alain Delon. Een fantastisch verhaal over migratie, en hoe mensen daar allemaal anders op reageren: sommigen passen zich aan hun nieuwe omgeving aan, maar het personage van Alain Delon kan dat niet. Hij wil terug naar het zuiden, hij kan niet loskomen van zijn oude waarden. Daar wil ik graag een toneelstuk over maken.

» Verder ga ik 'Angels in America' doen, dat verfilmd is met Al Pacino in de hoofdrol. Ik heb de auteur, Tony Kushner, leren kennen in New York. De film gaat over de ravage die aids aanrichtte

VAN HOVE « De tourmage zit er bijna op, we moeten nog drie dagen gaan draaien in Marokko. Het gaat over de stad - in casu Amsterdam - en wat die doet met mensen. Het hoofdpersonage is een Marokkaanse jongen die in Nederland terecht is gekomen op zoek naar het geluk. Eigenlijk is het een soort western. Hij wordt geconfronteerd met het racisme van de politie, vindt het geluk niet, en wordt uiteindelijk alleen geholpen door mensen die net als hij outcasts zijn.

» Maar het wordt absoluut geen artfilm. Ik wil altijd een groot publiek bereiken. Ik doe dat op mijn manier en, al zeg ik het zelf: ik slaag daar tot nu toe aardig in.»

Lucas Vander Taelen
(Foto's Stephan Peleman)

'Siegfried' gaat in première in de Vlaamse opera op 4 november
www.ringvlaamseopera.be